

معرفی و بررسی اعتبار

مهدی بوغیری

معرفی و بررسی اعتبار ادعیه عرفه

مهدی بوغیری

انتشارات دلیل ما

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۰

تیراژ: ۱۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۴۴۲ - ۲۴۴ - ۴

تلفن و نمابر: ۳۷۷۴۴۹۸۸ - ۳۷۷۳۳۴۱۳ (+۹۸۲۵)

دفتر مرکزی: قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه ششم، واحد ۶۱۲ و ۶۱۳
(ارتباط با ما) dalilema@yahoo.com | www.dalilema.ir (خرید آنلاین)

مراکز پخش

قم. خیابان معلم. مجتمع ناشران. طبقه B. واحد ۴۴ | تلفن: ۳۷۷۳۳۴۱۳ و ۳۷۷۴۴۹۸۸
قم. خیابان صفائیه. رویروی کوچه ۳۸. پلاک ۷۵۹ | تلفن: ۳۷۷۳۳۴۱۳ و ۳۷۷۳۷۰۰۱
تهران. خیابان انقلا ب. خیابان فخررازی. پلاک ۶۱ | تلفن: ۶۶۴۶۴۱۴۱
مشهد. چهارراه شهداء. کوچه شهید خوراکیان. مجتمع گنجینه کتاب. طبقه اول | تلفن: ۳۲۲۳۷۱۱۳-۵

انتشارات دلیل ما

www.dalilema.ir

مرکز نشر و پخش کتب معارف اهل بیت
۹ سال ناشر نمونه و برگزیده کشوری
با تولید بیش از ۱۰۰۰ عنوان کتاب

سرشناسه: بوغیری، مهدی، ۱۳۷۲ -

عنوان و نام پدیدآورنده: معرفی و بررسی اعتبار ادعیه عرفه / مهدی بوغیری.

مشخصات نشر: تهران، دلیل ما، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۱۸۴ص.

شابک: 978-600-442-244-4

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت

موضوع: کتابنامه، ص ۱۷۷.

موضوع

دعای روز عرفه -- نقد و تفسیر

موضوع

Prayer of Arafah -- Criticism , interpretation, etc*.

رده‌بندی کنگره: BP۲۷۰

رده‌بندی دیوبند: ۲۹۷ / ۷۷۴

شماره کتابخانه ملی: ۷۵۲۱۱۳۷

وضعیت رکورد: فیا

فهرست مطالب

۱۱	..... مقدمه
۱۷	..... معرفی اجمالی ادعیه عرفه و بررسی اعتبار آن ها
۱۹	..... معرفی تفصیلی ادعیه عرفه و بررسی اعتبار آن ها
۱۹	..... دعای اول: نقل صحیح السند فروع کافی از امام صادق <small>علیه السلام</small> در روز عرفه
۱۹	..... متن
۲۰	..... بررسی اعتبار
۲۰	..... سند
۳۱	..... وثوق به صدور
۳۳	..... دعای دوم: نقل اول من لایحضره الفقیه از امام صادق <small>علیه السلام</small> در روز عرفه
۳۳	..... متن
۳۴	..... بررسی اعتبار
۳۴	..... سند
۳۴	..... وثوق به صدور
۳۷	..... دعای سوم: نقل صحیح السند دوم من لایحضره الفقیه از امام صادق <small>علیه السلام</small> در روز عرفه
۳۷	..... متن
۳۷	..... بررسی اعتبار
۳۷	..... سند
۴۲	..... وثوق به صدور
۴۳	..... دعای چهارم: نقل من لایحضره الفقیه و مصباح المتهدجد از امام صادق <small>علیه السلام</small> در روز عرفه
۴۳	..... متن
۴۴	..... بررسی اعتبار

۴۴	..... سند
۴۴	..... وثوق به صدور
۴۵	..... دعای پنجم: نقل موثق السند اول تهذیب الأحكام از امام صادق <small>علیه السلام</small> در روز عرفه
۴۵	..... متن
۴۶	..... بررسی اعتبار
۴۶	..... سند
۵۴	..... وثوق به صدور
۵۷	..... دعای ششم: نقل دوم تهذیب الأحكام از امام صادق <small>علیه السلام</small> در روز عرفه
۵۷	..... متن
۵۸	..... بررسی اعتبار
۵۸	..... سند
۷۰	..... وثوق به صدور
۷۲	..... دعای هفتم: نقل المزار الکبیر ابن مشهدی از امام صادق <small>علیه السلام</small> در روز عرفه
۷۲	..... متن
۷۲	..... بررسی اعتبار
۷۲	..... سند
۷۵	..... وثوق به صدور
۷۶	..... دعای هشتم: نقل اول إقبال الأعمال از امام صادق <small>علیه السلام</small> در روز عرفه
۷۶	..... متن
۸۲	..... بررسی اعتبار
۸۲	..... سند
۸۲	..... وثوق به صدور
۸۴	..... دعای نهم: نقل دوم إقبال الأعمال از امام صادق <small>علیه السلام</small> در روز عرفه
۸۴	..... متن
۹۱	..... بررسی اعتبار
۹۱	..... سند
۹۱	..... وثوق به صدور
۹۲	..... دعای دهم: نقل سوم إقبال الأعمال از امام صادق <small>علیه السلام</small> در روز عرفه

۹۳.....	متن .....
۹۷.....	بررسی اعتبار .....
۹۷.....	سند .....
۹۷.....	و ثوق به صدور .....
در	دعای یازدهم: نقل صحیح السنډ من لایحضره الفقیه و تهذیب الأحکام از رسول خدا ﷺ
۹۸.....	روز عرفه .....
۹۸.....	متن .....
۹۸.....	بررسی اعتبار .....
۹۸.....	سند .....
۱۰۱.....	و ثوق به صدور .....
۱۰۲.....	دعای دوازدهم: نقل إقبال الأعمال از رسول خدا ﷺ در روز عرفه .....
۱۰۲.....	متن .....
۱۰۷.....	بررسی اعتبار .....
۱۰۷.....	سند .....
۱۰۷.....	و ثوق به صدور .....
۱۰۸.....	دعای سیزدهم: نقل صحیفه سجاده‌یه از امام سجاده علیه السلام در روز عرفه .....
۱۰۸.....	متن .....
۱۱۷.....	بررسی اعتبار .....
۱۱۷.....	سند .....
۱۱۹.....	و ثوق به صدور .....
دعای چهاردهم:	نقل المزار شیخ مفید و مصباح المتعجد و المزار الکبیر ابن مشهدی از امام
۱۲۶.....	سجاده علیه السلام در روز عرفه .....
۱۲۶.....	متن .....
۱۳۵.....	بررسی اعتبار .....
۱۳۵.....	سند .....
۱۳۵.....	و ثوق به صدور .....
۱۳۶.....	دعای پانزدهم: نقل إقبال الأعمال و مصباح الزائر از امام سجاده علیه السلام در روز عرفه .....
۱۳۶.....	متن .....

۱۳۹	..... بررسی اعتبار
۱۳۹	..... سند
۱۳۹	..... وثوق به صدور
۱۴۰	..... دعای شانزدهم: نقل اقبال الأعمال از امام کاظم <small>علیه السلام</small> در روز عرفه
۱۴۰	..... متن
۱۴۰	..... بررسی اعتبار
۱۴۰	..... سند
۱۴۰	..... وثوق به صدور
۱۴۱	..... دعای هفدهم: نقل اقبال الأعمال از امام رضا <small>علیه السلام</small> در روز عرفه
۱۴۱	..... متن
۱۴۱	..... بررسی اعتبار
۱۴۱	..... سند
۱۴۱	..... وثوق به صدور
۱۴۲	..... دعای هجدهم: نقل اقبال الأعمال از امام حسین <small>علیه السلام</small> در روز عرفه
۱۴۲	..... متن
۱۵۷	..... بررسی اعتبار
۱۵۷	..... سند
۱۵۹	..... وثوق به صدور
۱۶۰	..... بحثی پیرامون فقرات آخر دعای عرفه امام حسین <small>علیه السلام</small>
۱۷۷	..... ناشایستی اعتبار سنجی جاهلانه و افراطی در برخورد با ادعیه
۱۷۷	..... آیا اثبات اعتبار یا انتساب ادعیه به معصومین <small>علیهم السلام</small> یا اعتماد به آن منحصر در اعتبار سندی است؟
۱۷۷	..... آیا خواندن دعایی که نه از حیث سندی و نه از حیث صدور اعتبار دارد، مشکل فقهی دارد؟
۱۷۸	.....
۱۸۳	..... نتیجه گیری
۱۸۷	..... فهرست منابع

{وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ} (بقره/۱۸۶)

ترجمه: «وهرگاه بندگان من، از تو درباره من بپرسند، [بگو] من نزدیکم، و دعای دعاکننده را - به هنگامی که مرا بخوانند - اجابت می‌کنم، پس [آنان] باید فرمان مرا گردن نهند و به من ایمان آورند، باشد که راه یابند».

۸ / ۳۰۶۹. عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ، عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: «قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ - عَزَّ وَجَلَّ - فِي الْأَرْضِ الدُّعَاءُ، وَأَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْعَفَافُ».

ترجمه: «از امام صادق عليه السلام (نقل شده است که) فرمودند: امیرالمؤمنین عليه السلام فرمودند: محبوب ترین کارها نزد خداوند عزوجل در زمین، دعا می باشد و برترین عبادت عفت می باشد».

از روایت فوق اهمیت بلکه ارجحیت دعا بر سایر اعمال فهمیده می شود. دعا وسیله توشل و تقرب به خداوند است و از صدر اسلام بلکه از ابتدا حضور حضرت آدم (علی نبینا و آله و علیهم السلام) بر زمین این عمل به جهت اهمیتش امر شده و انجام می شده است و خلایق به آن اهتمام می ورزیدند. دعا در دین مبین اسلام خصوصا اسلام حقیقی یعنی تشیع

از امور بسیار مهم و ارکان دین تلقی شده و اوامر بسیار زیادی نسبت به انجام بلکه اصرار و پافشاری بر انجام آن شده است؛ مانند روایت زیر:

۶/۳۱۰۸. عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ، عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام، قَالَ: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: رَجِمَ اللَّهُ عَبْدًا ظَلَبَ مِنْ اللَّهِ - عَزَّوَجَلَّ - حَاجَةً فَالَّحَّ فِي الدُّعَاءِ، اسْتَجِيبَ لَهُ أَوْ لَمْ يُسْتَجَبْ لَهُ، وَ تَلَاهُ هَذِهِ الْآيَةَ: «وَأَدْعُوا رَبِّي عَسَىٰ أَلَا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا»

ترجمه: «از امام صادق عليه السلام (نقل شده است که) فرمودند: رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمودند: خدا رحمت می کند بنده ای را که از خداوند عزوجل حاجتی طلب کند و در درخواست و دعایش پافشاری بورزد چه طلبش مستجاب شود چه نشود و رسول خدا صلى الله عليه وآله این آیه را تلاوت کردند: «و پروردگرم را می خوانم به امید اینکه به واسطه دعا در درگاه پروردگرم بی توفیق نباشم» (مریم/۴۸)».

دعای عرفه از جمله ادعیه ای است که در عصر حاضر بسیار مشهور واقع شده به طوری که در روز عرفه عده ی کثیری از شیعیان چه حجاج و چه غیر حجاج در صحرای عرفات و کشورهای مختلف به صورت جمعی یا انفرادی، قرائت می کنند لذا پرداختن به آن حائز اهمیت ویژه ای است.

در این نوشتار برآنیم تا حول دو نکته درباره ی ادعیه عرفه خصوصاً دعای عرفه امام حسین عليه السلام متمرکز شویم. نکته اول، بیش تر رفع معضل از ذهن مؤمنین بوده و موجب ایجاد اشتیاق به دعا و توسل به خداوند در این روز می شود. نکته دوم نیز موجب افزایش دقت در قرائت دعا و زدودن عوامل تحریف در دعا می شود.

نکته اول: معضلی که در جامعه مؤمنین پیش می آید اینست که متن دعای عرفه امام حسین عليه السلام طولانی می باشد به طوری که عده ای از متدینین بلکه غیر متدینین به جهت عدم حوصله یا وجود تعب و خستگی یا مشغله زندگی یا حتی روزه مستحبی روز عرفه یا

مسائل دیگر، از خواندن این دعا صرف نظر می کنند. اما غافل از اینکه دعای عرفه منحصر در این دعا نیست بلکه تعداد ادعیه عرفه در کتب شیعه از ائمه معصومین علیهم السلام - حسب تفحص - ۱۸ مورد می باشد که نه تنها حجم برخی از آن ها به چند خط خاتمه یافته و به یک صفحه نمی رسد بلکه از حیث سندی^۱ و موثوق الصدوری^۲ نیز از دعای عرفه مشهور منسوب به امام حسین علیه السلام معتبر ترند. یکی از این ادعیه یعنی دعای عرفه امام سجّاد علیه السلام که حجم کمی هم ندارد، در عصر حاضر از شهرت نسبی برخوردار است اما ماجرا بسیار مفصل تر از این دو دعا می باشد.

پس دو نتیجه از نکته اول می توان استخراج کرد:

۱- آن دسته از مؤمنین که توان یا حوصله یا وقت خواندن دعای عرفه مشهور امام حسین علیه السلام را ندارند می توانند به ادعیه عرفه دیگر که حجم بسیار کمی دارند، مراجعه کرده و از آن ها استفاده کنند تا از حیث دعا در روز عرفه محروم نمانند.

۲- کسانی که علاقه به خواندن دعای معتبر تر از حیث سندی یا موثوق الصدوری نسبت به دعای عرفه مشهور امام حسین علیه السلام دارند می توانند به ادعیه عرفه غیر مشهور که بعضا صحیح السند یا موثوق الصدور هستند، مراجعه نمایند؛ مانند دعای عرفه امام سجّاد علیه السلام در صحیفه سجّادیه یا ادعیه عرفه امام صادق علیه السلام در کتب اربعه.

نکته دوم: وجود حذفیات در برخی نسخ دعای عرفه مشهور امام حسین علیه السلام و تعدّد و اختلاف نقل آن در کتب مختلف و وجود فقراتی در آخر دعا که با الفاظ متمایل به صوفیه و فلاسفه و غیر مستعمل و مرسوم در کلام معصومین علیهم السلام بلکه در عصر ایشان، موجب لزوم بررسی اصلاتی و سندی و متنی این دعا می شود. لذا انگیزه های متعدّدی موجب بررسی چند جانبه این دعای مشهور و مبتلی به، می گردد؛ از قبیل: ذکر منبع و سند و متن این دعا، ایضاح تعدّد نقل یا عدم تعدّد نقل و اینکه چه کسی آن را روایت کرده و کنکاش در

۱. اعتبار رجال سند از مؤلف تا ائمه معصومین علیهم السلام.

۲. وثوق و اطمینان به صدور آن دعا از ائمه معصومین علیهم السلام.

قدمت منابع این دعا و بیان صلاحیت یا عدم صلاحیت خواندن فقرات مورد اشکال دعا در عرفات و مجالس مذهبی و خانه و ... .

با بررسی جوانب مذکور در مورد دعای عرفه امام حسین علیه السلام می توان از فوائد زیر بهره مند شد:

۱. ایضاح اعتبار این دعا

۲. تشدید ایمان به این دعا و قرائت آن به صورت رجائی یا تضعیف ایمان بدان و پرداختن به اعمال و ادعیه دیگر.

۳. تدقیق در صحت انتساب این دعا به ادعیه مأثوره معصومین علیهم السلام.

۴. فهم تفکیک بین نسخه های نقل شده از این دعا و انتساب آن به امام حسین علیه السلام.

۵. افزایش احتیاط نسبت به قسمتی از دعا که احتمال قوی اضافه و جعل دارد.

و ....

برای تهیه کتاب از نرم افزارهای جامع الأحادیث ۳،۶ ، مکتبه اهل البیت علیهم السلام ۲،۰ ، جامع أصول فقه ۲،۰ ، درایة النور ۱،۲ ، رجال شیعیه تراجم ۳ ، و فایل های PDF برخی تحقیقات شیعه استفاده شده است .

به جهت پایین آوردن ضریب خطا، تمامی منقولات توسط نرم افزارهای کامپیوتر فوق نقل شده مگر اینکه مطلبی در نرم افزارهای موجود، حاضر نباشد.

لازم به ذکر است، چون موضوع بحث منحصر بر معرفی و بررسی اعتبار ادعیه عرفه است از ترجمه متون ادعیه عرفه به دلیل خروج موضوعی و حجم زیاد خودداری شده است اما به جهت بیان فرق بین ادعیه عرفه معرفی شده و عدم اتحاد هر کدام با دیگری، متون عربی حالات و توضیحات قبل و بعد دعا ترجمه شده تا شبهه تکرار و اتحاد دو دعا - یا بیشتر - با یکدیگر پیش نیاید.

از تمامی شیعیان مولی الموحدین امیر المؤمنین علیه السلام که دلسوزانه در ترتیب این اثر تلاش کرده اند تشکر می کنیم و از خداوند متعال عاقبت به خیری برای ایشان مسئلت داریم .